

Regeringskansliet
Arbetsmarknadsdepartementet
a.remissvar@regeringskansliet.se
a.ias@regeringskansliet.se

Yttrande över delbetänkande: Etablering för fler – jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24)

Er beteckning: A2023/00885

Sammanfattning och övergripande synpunkter

Länsstyrelsen Västernorrland (fortsatt Länsstyrelsen) välkomnar utredningens huvudsakliga förslag om att utvidga målgruppen för etableringsprogrammet. Det är positivt att förslagen presenteras inom ramen för befintligt system för etablering av nyanlända. Det bidrar till en enkel aktörskarta och gör det lättare för individer att orientera sig. Att en bredare målgrupp erbjuds att delta i etableringsprogrammet och att förutsättningarna blir mer flexibla är också avgörande för individen om kunskapskrav ska ställas för permanent uppehållstillstånd.

Förslaget kan bli positivt ur ett systemperspektiv, inte minst genom att skapa förutsättningar att möta kommande behov av arbetskraft i pågående större industrietableringar, bland annat i Västernorrland, och därmed både skapa, attrahera och behålla därför nödvändig kompetens och investeringar.

Länsstyrelsen menar dock att vissa av förslagen behöver utvecklas. Därutöver avstyrker Länsstyrelsen förslaget att omklassa vissa anhöriga till flyktingar och andra skyddsbehövande. Individer i denna grupp har ofta ett större behov av särskilda insatser, som riskerar att inte kunna tillgodoses om målgruppen omklassas och den särskilda ersättningen till kommuner och regioner justeras.

Länsstyrelsen instämmer inte i bedömningen att medel som idag fördelas av länsstyrelserna kan omfördelas till Skolverket vid införandet av ett nytt statsbidrag för verksamhet med integrationsinsatser i öppen förskola.

Slutligen efterfrågar Länsstyrelsen en analys av hur förslagen i delbetänkandet förhåller sig till andra förslag som nyligen remitterats, utreds eller föreslås utredas inom politikområdena asyl och migration samt integration för att relevanta omständigheter och möjliga effekter av enskilda förslag inte ska förbises. Exempelvis innebär de ändringar i utlänningslagen som bland annat skärper villkoren för anhöriginvandring att delar av det resonemang som förslagen om omklassning i avsnitt 7.6 i det här delbetänkandet bygger på, nu är inaktuellt.

Avsnitt 7.4 Hur och vem bör informera om möjligheten att delta i etableringsprogrammet?

Länsstyrelsen är positiv till att en enhetlig myndighetsinformation tas fram och instämmer i att webbplatsen informationsverige.se är en viktig plattform i sammanhanget. En utökad målgrupp kan innebära att webbplatsen behöver utökas till fler språk, varför det kan finnas behov av tillskott av medel för ändamålet.

Avsnitt 7.6 Anpassningar för ett mer enhetligt regelverk

Länsstyrelsen avstyrker förslagen gällande omklassning av vissa anhöriga till flyktingar och andra skyddsbehövande liksom om justering av målgruppen för särskild ersättning till kommuner och regioner.

Även om det finns ett försörjningskrav vid anhöriginvandring till vissa flyktingar och andra skyddsbehövande är det enligt Länsstyrelsen fortsatt motiverat att, som bland annat lyfts i prop. 2009/10:60, ge dessa grupper ett mottagande och en introduktion som i vissa avseenden innebär en positiv särbehandling i jämförelse med andra invandrare. Skälet är att anhöriga till flyktingar och andra skyddsbehövande ofta har ett större behov av särskilda insatser från kommunerna.

Länsstyrelsen menar att förslagen skulle försämra kommunernas förutsättningar att arbeta med integrationsfrämjande insatser utanför etableringssparat, eftersom de insatser som kommunerna i länet idag erbjuder är betydligt fler än sfi, samhällsorientering och vuxenutbildning.

Förutsättningar för såväl beredskap som kapacitet att ta emot vissa nyanlända invandrare varierar utifrån länsspecifika förutsättningar. I Västernorrland är beredskapen och mottagningskapaciteten hög. Länsstyrelsen ser en risk att beredskapen, det vill säga den politiska viljan, att ta emot vissa nyanlända invandrare kan komma att minska om kommunerna får försämrade ekonomiska förutsättningar och därigenom ges lägre incitament för mottagande.

I sammanhanget behöver det beaktas att det från den 1 december 2023 saknas möjlighet till undantag från försörjningskravet vid anhöriginvandring när anknytningspersonen är alternativt skyddsbehövande samt att bestämmelsen om att tremånadersfristen för kvotflyktingar ska räknas från inresan tas bort. Det medför att delar av resonemanget om omklassning av vissa anhöriga, som förslagen i det här delbetänkandet bygger på, nu är inaktuellt.

Avsnitt 9.2 Ökad individualisering

Länsstyrelsen välkomnar förslagen kopplade till ökad individualisering av etableringsprogrammet, men understryker behovet av att Arbetsförmedlingens förutsättningar att genomföra personliga möten behöver stärkas för att förslagen ska få önskad effekt.

När Arbetsförmedlingen digitaliserade sin verksamhet var ett syfte att frigöra utrymme för individer som behöver ett individnära stöd. Länsstyrelsens bedömning, utifrån uppgifter från integrationsansvariga i länets kommuner, är att detta inte skett i den utsträckning som många nyanlända är i behov av. Det medför högre tryck på kommunerna att stödja individer i kontakt med Arbetsförmedlingen, och riskerar därmed fördröja individens etablering.

Därutöver saknar Arbetsförmedlingen lokalkontor i två av länets kommuner¹. I kombination med långa avstånd och begränsad tillgång till kollektiva resmöjligheter leder det till ojämlika förutsättningar att ta del av myndighetens tjänster beroende på var i länet en individ bor.

Avsnitt 9.3 Möjlighet till förlängd tid med etableringsinsatser

Länsstyrelsen instämmer i att det finns ett behov av att anpassa etableringsprogrammets längd efter deltagares förutsättningar och behov, men anser att förslaget behöver utvecklas. Länsstyrelsen förordar att programlängden bestäms utifrån individens progression – för vissa kortare tid än 24 månader, för andra längre – snarare än som en ramtid.

För att varje enskild deltagare, utifrån sina förutsättningar, så snabbt som möjligt ska lära sig svenska, hitta ett jobb och klara sin försörjning behövs en ökad individualisering inte bara av innehållet utan även av tiden med etableringsinsatser. En programlängd baserad på progression skulle fånga upp de individer som riskerar att inte nå uppsatta mål inom föreslagna tidsram på 24 + 12 månader och säkerställa att dessa får ta del av den typ av insatser som kan erbjudas inom etableringsprogrammet men inte andra

¹ Arbetsförmedlingens lokalkontor finns inte i Timrå kommun eller Ånge kommun.

arbetsmarknadspolitiska program. En sådan lösning skulle även öka förutsägbarheten för individen då risken att bli slussad mellan olika program minskar.

Avsnitt 9.4 Bättre möjlighet att kombinera föräldraskap med att delta i etableringsinsatser

Länsstyrelsen ställer sig positiv till möjligheten att bortse från tid som den nyanlände varit förhindrad att delta i programmet på grund av föräldraledighet, men menar att förslaget är otillräckligt. Dess utformning riskerar att påverka jämställdheten negativt, exempelvis kopplat till målet om jämställd hälsa och en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.

Utöver möjligheten till överhoppningsbar tid för vård av barn menar Länsstyrelsen att det behövs insatser som främjar delad föräldraledighet mellan föräldrar i etableringsprogrammet. Exempelvis genom att stärka möjligheten att delta på deltid, utan negativ påverkan på ramtiden.

Länsstyrelsen menar att information om möjligheten för föräldralediga nyanlända att fortsatt delta i sfi riskerar att skapa orimliga förväntningar på nyanlända att kombinera föräldraledighet på heltid med organiserade studier. Däremot välkomnar Länsstyrelsen förslaget om verksamheter med integrationsinsatser inom öppna förskolan och införandet av ett nytt statsbidrag för ändamålet eftersom föräldralediga då även erbjuds informella fora för inläring av svenska. Länsstyrelsen vill dock understryka att öppna förskolan i första hand ska anpassas efter barnets bästa och att språkträning och studie- och yrkesvägledning för föräldralediga bara ska utgöra ett mervärde i verksamheten.

Länsstyrelsen instämmer inte i utredningens bedömning att medel som idag fördelas av länsstyrelserna kan omfördelas till Skolverket för införandet av ett nytt statsbidrag. Medel som fördelas enligt 37 a § förordningen (2010:1122) om statliga ersättning för insatser för vissa utlänningar lämnas för en bredare verksamhet än det som det nya statsbidraget föreslås täcka.

I Västernorrland är statsbidraget inom § 37 a generellt översökt och av Länsstyrelsens uppföljning av beviljade insatser framgår att en effekt för målgrupperna är att integration och etablering i samhället underlättas, inte minst eftersom målgruppens sociala nätverk utökas, till exempel genom samverkan med civilsamhället. Statsbidraget är också viktigt för utvecklingen av nya samverkansformer och metoder. Länsstyrelsen bedömer att behovet av medlen kommer att vara stort även kommande år, eftersom kommunerna rapporterar om mindre resurser för insatser som

främjar integration, samtidigt som allt högre krav ställs på den enskilda individen.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsråd Daniel Gustafsson med integrationsutvecklare Linnéa Lagergren som föredragande. I den slutliga handläggningen har också enhetschef Stina Esselström, integrationsutvecklare Hanna Norberg och särskilt sakkunnig i jämställdhet Jenny Långström deltagit.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.